

הרב חיים שמרלר

ראש ישיבת אורייתא

רב ביה"מ היכל צבי צאנז, ראש מפעלי שערי הוראה

נאמנות משגיח כשרות

ראשי-פרקים:

- א. המקור לנאמנות משגיח כשרות
- ב. האם צריך מוכר מזון להיות מוחזק בכשרות וגדר מוחזק
- ג. קניה מאדם שאינו מוכר
- ד. הצורך בתעודת כשרות
- ה. מחלל שבת בזמננו
- ו. משגיח כשרות נאמן שמחלל שבת
- ז. מינוי אשה למשגיחת כשרות

א. המקור לנאמנות משגיח כשרות

המקור שיש נאמנות למשגיח כשרות הוא בגמ' במסכת גיטין (ב') וחולין (י') דעד אחד נאמן באיסורין, ופרש"י שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב, והיינו מזה שמצינו בתורה כמה דינים בהם ניתן לסמוך על אדם אחד, הרי שעד אחד נאמן באיסורים, אבל ביבמות (פז) אומר רש"י דהא דהימנוהו רבנן לעד אחד, סברא הוא דפשיטא לן דסמכי עליה כל זמן שלא נחשד, דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו. אמנם בחולין (י) מבאר רש"י עד אחד נאמן באיסורין, דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך (דברים יב) ושחט את בן הבקר (ויקרא א') ואכלי כהנים על ידו ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר, ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת בית דין ולעריות דגמרינן דבר דבר מממון. והתוספות בגיטין ד"ה עד, כתבו דנלמד מנדה דדרשינן בפרק המדיר כתובות (עב) וספרה לה לעצמה, הרי שהאמינה תורה כשאמרה שספרה לעצמה. עוד כתבו שם התוספות שעד אחד נאמן באיסורין אפילו באיתחזק איסורא, אם היה בידו לתקנו כמו הפרשת תרומות ומעשרות. על כל פנים מבואר כאן דלכן סמכינן שפיר על משגיח כשרות הגם שהם ענייני איסור והיתר כיון שעד אחד נאמן באיסורין.

ב. האם צריך מוכר מזון להיות מוחזק בכשרות וגדר מוחזק

אם כן יש לשאול למה צריך בכלל משגיח כשרות, הרי מאותו טעם דעד אחד נאמן באיסורין גם בעל המלון או המסעדה נאמנים, אלא שכבר כתב הרמב"ם (פרק יא מהלכות מאכלות אסורות הלכה כה) דבזמן הזה אין לוקחין יין בשר וגבינה וחתיכת דג שאין בה סימן אלא מאדם שהוחזק בכשרות, וכן ברמב"ם שם (פ"ג הלכה כא) דאין לוקחין גבינה וחתיכת דג שאין בה סימן אלא מישראל שהוחזק בכשרות, הרי לנו שיטת הרמב"ם דלא סמכינן על הסתמא שהוא בודאי לא יכשיל את הקונה, רק שצריך להדיא מוחזקות בכשרות כדי שנסמוך עליו.

והנה, לכאורה שיטת הרמב"ם צריכה ביאור, דהרי עד אחד נאמן באיסורים, וכל אדם יש לו חזקת כשרות, ולמה צריך שיהא להדיא מוחזק בכשרות. הערוך השולחן (יו"ד קיט סד) כתב, שטעמו של

הרמב"ם היא דאע"ג דהתורה האמינתו לכל אחד מישראל על האיסורים, מ"מ חנוני קבוע שמוכר תמיד בכל עת ובכל שעה שאני, דהוא מורה היתרא. ראה לזה ממה דקיי"ל דבי"ד חייבין להעמיד ממונים על החנונים שלא יעשו מדות שקרים כדאיתא בבבא בתרא (פט א) אף על גב דאין איש מישראל חשוד על הגניבה ועל הלאוין שבמדות, מ"מ החנונים מפני שהם מוכרים תמידים תקיף להו יצרייהו דממונא וכ"ש בלאו דלפני עור דוודאי חשידי בזה, ולכן צריך על נאמנות כזה דוקא מי שהחזק בכשרות.

אמנם, יש לעורר מדברי הרמב"ם עצמו (בפרק יא מהלכות עדות הלכה ז-ח) שכתב עד אחד נאמן באיסורין אע"פ שהוא פסול לשאר עדויות, שהרי רשע בעבירה ששחט שחיתו כשירה ונאמן לומר כהלכה שחטתי, אבל החשוד על דבר אינו נאמן על שלו אבל נאמן הוא על אחרים, לפיכך החשוד על דבר, יש לו לדון בו ולהעיד בו לאחרים חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים, כיצד, נאמן עם הארץ לומר פירות פלוני מתוקנים הם, ונאמן הנחשד למכור בשר בכור לומר בשר זה שמוכר פלוני חולין הוא, וכן כל כיוצא בזה משאר האיסורים, לפי שאימת האיסורים על הרשעים ואין אימת הממון עליהן. והראב"ד שם חולק על הרמב"ם וסובר דאין החשוד נאמן כלל.

ולכאורה הוא סתירה דיוצא לנו דלדעת הרמב"ם מצד אחד כדי שנוכל לסמוך עליו באיסור והיתר צריך שיהא מוחזק בכשרות, ומצד שני הרי כתב דגם אם הוא חשוד נאמן על אחרים דאין אדם חוטא ולא לו, ורק כשיש פיתוי ממוני חיישינן שיבוא להכשיל.

גדר מוחזק כשרות כתב בערוך השלחן (סי קיט ובודרכ"ת סק"י) דאין הכוונה שיהא ירא ה' מרבים או חסיד וצדיק, אלא כל שמתנהג ע"פ דת ישראל מניח טלית ותפילין ומתפלל ג"פ בכל יום ונוטל ידיו לאכילה ומנהיג את בני ביתו בכשרות, זה נקרא מוחזק בכשרות, ויכול להיות שבאיזה פרט הוא חשוד מפני קלות הדבר בעיניו ולכל הדברים הוא מוחזק בכשרות ע"ש.

ג. קניה מאדם שאינו מוכר

ובשו"ע (יו"ד קיט א) פסק כהראב"ד דשרי לקחת מסתם ישראל, ורק אם הוא נחשד אין ליקח ממנו, והרמ"א נקט כהרמב"ם שכתב וז"ל, וי"א אפי' ממי שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור עכ"ל. ובדרכי משה (שם סק"א) כתב שהמנהג אינו כן אלא מחזיקים כל אדם בחזקת כשרות, אבל הט"ז (סק"ב) כתב שממה שהרמ"א לא כתב כן גם בשו"ע משמע שאין להקל כן, ומוסיף הט"ז דנכון הוא בפרט שאנו רואים קלקול הדורות ולא איכשר דרי, ואמנם הש"ך (שם סק"א) כתב דאפשר לסמוך על סתם אדם שאין ידוע לנו שמוחזק בכשרות כל זמן שאין ידוע לנו שהוא חשוד, וכתב בכף החיים (שם אות ד') דדעת הרבה ראשונים רוב האחרונים שאפשר לסמוך על סתם אדם אע"פ שאיננו מכירים האם הוא מוחזק בכשרות. והאחרונים ציינו לבבכור שור (ע"ז לט) שחילק דבאיסור דאורייתא כגון בשר וכיוצא"ב אסור וכדעת הרמב"ם, אבל באיסור דרבנן אסור מצד התקנה שהרי תקנת הקדמונים היה במדינתנו בחרם שאין לקנות מכל אדם יינות וגבינות וכדומה שהוא מדרבנן.

סוף דבר ראינו מחלוקת הפוסקים האם נקטינן דאין לקנות ממי שאין מכירין אותו שמוחזק בכשרות, או שכל עוד שאינו חשוד על הדבר אפשר לקנות ממנו ורק כשהוא חשוד אסור, אולם החכמת אדם (כלל עא סעיף ב) פסק דבזמן הזה ראוי לנהוג כדעת המחמירים שלא לקנות שום דבר אפילו דרבנן כגון יין חלב ופת מסתם אדם שאין מכירים אותו שהוא מוחזק בכשרות דשמא הוא חשוד לעבור על לפני עור, ובפרט בישובים שדר שם רק ישראל אחד ומי יודע אם הוא כשר

או חשוד. והרבה יש להזהר בדבר זה בזה"ז ובפרט בבשר ויין ועל זה נאמר ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה, ולפי זה יוצא דאפשר לקנות דברי מאכל מיהודי המוחזק לכשר באופן האמור לעיל דמתפלל ג' תפילות וכו'.

ד. הצורך בתעודת כשרות

ואלא דכבר כתבו האחרונים (עי' בספר בית הלל סוף סי' ס"ה ובספר בית לחם יהודה קיט סק"א והביאם הדרכי תשובה שם) שתיקנו בפנקס המדינה שאין ליקח שום דבר מאכל או יין אא"כ יש למוכר תעודה מהאב"ד שנעשה בהכשר, ואפי' במוחזק בכשרות נהגו כן משום לא פלוג. ויעוי' בספר התקנות בישראל (עמוד שע"א) שמביא מתקנות מדינת מעהרי"ן (סי' רע"ח) שבכל קהילה מחוייבים להשיג על כל מיני מאכל ומשקה שמביאין מקהילה אחרת שיהא ביד המביא כתוב וחתום שהדבר נעשה בהכשר ובתיקון גדול, בכל קהילה שיש בה רב הרב אחראי לזה. ועי' בערוה"ש (קיט ט) שיש לחוש לרמב"ם ושכן המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל שמי שאין ידוע לנו אם הוא מוחזק בכשרות אין סומכין עליו כשמביא דבר אוכל למכור אא"כ יש לו כתב הכשר מרב מורה הוראה ובפרט בזה"ז שהדור פרוץ אסור ליקח מאדם בלתי מוכר, וכבר כתבו הפוסקים בטעם תקנה זו, דהגם שעד אחד נאמן באיסורים, מכל מקום כיון שמייירי בעניני ממון, דהרי המוכר מרויח ממון, שוב יש כאן את הענין של פיתוי ממון שחוששין, ולכן לא חילקו מי הוא המוכר ובכולם הצריכו תעודת הכשר, וכבר דנו בזה האם כשהמשיג מקבל משכורתו מבעל המפעל או המלון האם לא נחשב כפיתוי ממון ויכנס לענין זה שיהא כהמוכר עצמו, ורק כשמקבל משכורתו מהרב או הבד"ץ יוכל לעמוד בתוקף על הדרישות ההלכתיות¹.

הנה כל זה דסגי בתעודת הכשר לזה שמוכר הוא באופן שהמוכר עושה מאכלים ואינו צריך לכל הטכנולוגיה המצוי כיום, כגון המבשל בשר או דגים ושאר מטעמים, ועל זה אם יש תעודת רב המכשיר שמעיד שנעשה באופן הכשר והטוב, סגי בהא. אבל במוצרי מזון מורכבים דכהיום עם התפתחות הטכנולוגיה בענף יצור המזון שרבו כמו רבו הידיעות העצומות הנצרכות להבנת סודות היצור, לא מספיק שהמשיג יהא רק ירא ה' ונאמן, רק צריך להיות גם בקיא ומומחה באופני המציאות של הייצור כל כל שלביו, ולא רק במה שמכניסים במרכיבי המזון, אלא גם בשאר הענינים, וכגון מה שעורר בקובץ בית הלל (בנתיבות הכשרות עמוד נא) בנוגע להכשרת והגעת מפעלי מזון אשר באותם מפעלים עובדים במשך רוב השנה בייצור מוצרים של טריפה ולתקופה קצרה מכשירים את המפעל כולו או חלקו, וכדי להכשיר מפעל זה צריך לרדת לעומק הדבר ולהכשיר כל צינור וצינור וכל מכונה ומשאבה כדינה ולקבוע באופן ברור את צורת ההכשרה באופן של כבולעו כן פולטו, וזה ע"י שנדע כיצר להתייחס לבליעה האם ככלי ראשון או כלי שני וכדו', ולדבר זה

1. **הערת העורך:** אם המשיג הינו עובד קבוע של הרב או של מערכת הכשרות ומשכורתו לא תפגע אם הכשרות במקום תוסר – אולי יש בכך ייתרון, אך ברוב המקרים המציאות היא שהרב או מערכת הכשרות או חברת כח האדם מהווים רק צינור להעברת הכסף מבעל המקום למשיג ובמקרה והכשרות מהמקום תוסר המשיג יישאר ללא פרנסה והרב או מערכת הכשרות לא ימשיכו לשלם לו את אותה משכורת, ולכן אין בכך כל יתרון אם מקבל את משכורתו ישירות מבעל המפעל או באמצעות הרב או גוף הכשרות. גם במקרים נדירים ביותר בהם המשיגים מקבלים את שכרם מגוף הכשרות ולא נפגעים אם הכשרות מהמקום מוסרת הרי ברור ופשוט שגוף הכשרות כן נפגע מכך כי הסרת הכשרות תגרום לו נזק כלכלי שהרי שוב הוא לא יוכל לגבות את שכר המשיג ממקבלי ההשגחה ובנוסף הוא גם מפסיד אגרה. ולכאורה מאי שנא אם המשיג נפגע בעת הורדת הכשרות או הרב וגוף הכשרות נפגעים מכך? בעיני האפשרות לסמוך על המשיג או על גוף הכשרות מותנית בכך שיש להם את התכונות הנדרשות מאנשי משפט – יראי אלוקים אנשי אמת ושונאי בצע - ורק כך אנו מובטחים שיראת אלוקים שבלבם תהיה חזקה יותר מהרצון לקחת שוחד ולהכשיל ציבור שלם הסומך עליהם.

אין די בידיעה בכל הלכות הגעלה המבוארות בשו"ע או"ח ויו"ד וכל נושאי כליהם בלבד, אלא צריך גם להכיר היטב את הטכניקה המציאותית של כל חלקי המכונות כדי שלא לבוא ח"ו לכלל טעות, ודומיא מה דאיתא בריש הלכות שחיטה דהשוטט צריך הן שיהא בקיא בהלכות שחיטה, והן שידוע לזרז ידו בשחיטה, היינו גם באופן שהשוטט הוא ירא שמים מרבים אבל אם לא יהא מומחה במציאות זריזות השחיטה לא יקבל קבלה.

בזמננו נפוץ בכמה מקומות אשר ישנם בעלי בית התבשיל או קייטרינג שידועים כיראים ושלמים אבל אין להם תעודת הכשר, וביותר נפוץ הענין שיש שלט המורה שכל המוצרים בהכשר הבד"ץ, ונשאלת השאלה האם לאחר תקנת ועד ארבע ארצות להצריך תעודת הכשר כדי לקנות מזון, מותר לקנות מהם ולהסתמך על מה שאנו מכירים אותם כיראים ושלמים, וכבר מילתינו אמורה לעיל דכתבו הפוסקים דכשנוגע לפיתוי ממון הרי שהחשש גדול שמא גם בירא ושלם לא יוכל לעמוד בפני הפיתוי להרויח יותר ויותר כמאמר חז"ל מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, וצריך ישוב גדול בענין זה, דאפשר שאם הקונה מכיר את המוכר לירא שמים אפשר דבכהאי גוונא לא הצריכו תעודה, וכל התעודה היא רק לאלו שאין מכירים אותו, ובזה התעודה הוי כאילו מעידים עליו שהוא מוחזק בכשרות.

ה. מחלל שבת בזמננו

אלא שיש לדון במחללי שבת בזמננו מה דינם, וכבר חידש הערוך לנר בשו"ת בנין ציון (ח"ב סי' כ"ג) וכתב דפושעי ישראל שבזמננו לא ידענא מאי אדון בהם אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר, אפשר יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא, ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן, והרי מחלל שבת נחשב כמומר לכל התורה כולה מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא (יעו' רש"י חולין ה.), וזה מודה ע"י תפילה וקידוש, ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן אשר לא ידעו ולא שמעו, שדומים ממש לצדוקים דלא נחשבו כמומרים אע"פ שמחללים שבת מפני שמעשה אבותיהם בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין הגויים. והביא מהמבי"ט (סי' לז) דכתב ואפשר נמי דצדוקים שלא הורגלו בתוך ישראל ולא ידעו לעיקרי הדת ואינם מעיזים פניהם נגד חכמי הדור, לא חשיבי מזידין, והרבה ממושעי הדור עדיפי מהם, דמה שמחמיר הר"ש בקראים להחשיב יינם יין נסך אינו מפני חילול המועדות שדומה לשבת אלא מפני שכפרו וכו', ובזה רוב הפושעים שבזמננו לא פרצו.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכ"א) סמך על הבנין ציון להתיר מצות מצוה שאפה ולש יהודי שהיה מחלל ש"ק בפרהסיא, ובשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כ"ה ד"ה באמת) דן בגט דחתומים עליו ב' מחללי שבת בפרהסיא היינו שהחזיקו חנות פתוחה בשבת ולשארי דברים מתנהגים כישראל כשר ואינם חשודים לעשות מלאכות אחרות בשבת, והעלה למעשה דכיון דהשאלה היתה במקום עיגון וגם דפסולי עדות בזה דרבנן, וכן צירף את שיטת הבנין ציון דיש להתיר, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' כ"ה ד"ה אכן) דן במחלל שבת בפרהסיא בימינו האם דינם כעכו"ם לענין חלב ישראל, וכתב דאף דלמעשה בודאי אין להקל בזה מ"מ חזי שיטת הבנין ציון לאצטרופי.

אבל הרבה פוסקים חלקו על חידושו וסברו שאין להקל במחללי שבת בזמננו, ודעת הגר"מ פיינשטיין והגרי"ש אלישיב זצ"ל דבמחללי שבת כהיום שכולם שמעו מהחכמים וידועים שיש דת ישראל ויש קב"ה ושבת, ומ"מ ממשיכים הם באפקרותא דידהו, אין להם דין תינוקות שנשבו, וכמ"ש הרמב"ם (בהל' שגגות) "והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם" וכהיום אין מי שלא ידע

שאסור לנסוע בשבת וכדו'. וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' כ"ו אות ד') שדעתו להחמיר ולאסור בזמננו לצרף מחלל שבת למנין, כי היום אין דינם כתינוק שנשבה, כיון שידועים היום כולם מה זה שבת ואיסורו, וע"ע שו"ת יביע אומר (ח"א יו"ד סי' י"א), ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כ') שכתב שאין להאריך בדבר פשוט כזה, והגם שהגאון בנין ציון כתב להקל עליהם והליץ עבור מחללי שבת, דברים חדשים הם.

אמנם זה שאמרנו דמומר אינו נאמן הנה בשו"ת חת"ס (יו"ד קכ) כתב לחדש דאף שמחלל שבת הוא מומר לכל התורה ואינו נאמן להעיד כיון שאינו בר עדות, מ"מ אינו חשוד לעבור על כל התורה ומ"ש הפוסקים שמומר אינו נאמן, היינו באותם הנטמעים בין הגויים והם ודאי עוברים על כל התורה וממילא חשודים לעבור על כל התורה, משא"כ מי שהוא בין ישראל ונוהג כמנהגיהם, ורק מומר לע"ז או לחלל שבת, הם אינם חשודים על כל התורה, ויוצא לפי זה דחילוני הדר בין יראים ושלמים וידוע שאינו להכעיס רק שאינו שומר שבת, לדברי החת"ס לא איבד את נאמנותו, אלא דכבר הקשה בדברי מלכיאל (ח"ב סי' ט' אות י') בסתירת דברי החת"ס דבשו"ת חו"מ (סי' קצ"ה) כתב דהפוחח חנותו בשבת, הוא מופרש ומובדל מעדת ישראל ואין לו דת כלל, והוא פסול לעדות ולשבועה ולכל דבר, וכל מאכליו בחזקת איסור, ואיבד נאמנות שלו.

אחד מהדברים והשאלות השכיחות מאוד בדורנו הוא בבעלי תשובה, שנפשם בשאלתם האיך ינהגו בביקורם אצל ההורים שעדיין לא זכו לשוב בתשובה, והנה זה ברור שאם ההורים לא משנים את מנהגם באכילת ובישול מאכלים שאינם כשרים, בודאי שאסור לאכול שם, וכמובן תוך התיעצות עם רב חכם האיך יתנהג בנוגע לכיבוד אב ואם, אבל באופן שההורים באים לקראת הבן והכשירו מערכת כלים נפרדת לצורך הבן, וכל כדומה לזה, האם ניתן לסמוך עליהם כשאומרים שהכשירו או שהמאכלים המוגשים הם מכשרות מהודרת.

מצד אחד יש לנו את דברי הרמב"ם (סוף פי"א דמאכ"א) שכתב וז"ל המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, והביא לו יין או בשר או גבינה וחתיתך דג, הרי זה מותר ואין צריך לשאול עליו אע"פ שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד, ואם הוחזק שאינו כשר ולא מדקדק בדברים אלו, אסור להתארח אצלו, ואם עבר ונתארח אצלו, אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו, עד שיעיד לו אדם כשר עליהם, הנה מבואר בדבריו דביודע ברור שאינם שומרי תורה ומצוות ואינם מדקדקים בכל אלו, לכאורה אסור לאכול אצלם², ואפילו להתארח אצלם אסור, אלא שמצד שני יש גם חובת כיבוד הורים והדבר מצריך שאלת חכם והדרכתו לגופו של ענין.

1. משגיח כשרות נאמן שמחלל שבת

ובתשובות גאוני זמננו יש שאלה והוא מה שנוגע לבתי חרושת ברחבי העולם מהם רוכשים מוצרי גלם וכל מה שקשור למצרכי מזון, האם ניתן לסמוך על נאמנותו של אדם שידוע כאדם נאמן וכשר אבל הוא מחלל שבת, שישמש כמשגיח על הכשרות, מצד אחד הרי יש לנו את הכלל חזקה אומן לא מרע אומנתיה להפסיד פרנסתו, מאידך הרי בשו"ע (יו"ד קי"ט סעי' ז') מפורש שמחלל שבת אינו נאמן.

2. הערת העורך: המציאות בה מדבר הרמב"ם היא של אורח שאוכל מתבשילי בעל הבית ואע"פ שאינו מכירו יכול לאכול מתבשיליו ומהבשר שהוא מגיש לו, ורק כאשר הוא מוחזק כמי שאוכל לא כשר אז כמובן אי אפשר לאכול אצלו, ולכתחילה גם לא להתארח אצלו כי בדרך כלל הארוח כלל גם ארוחה שסופקה ע"י המארח. קשה להסיק מכך מסקנה למקרה בו המארח מבשל במיוחד עבור האורח בכלים מיוחדים וממצרכים שקנה במיוחד לכבודו.

ובתשובות והנהגות (ח"א סי' קכ"ד) כתב דהמתירים דעתם כהפוסקים שבזמן הזה מחלל שבת בפרהסיא אינו כעכו"ם כיון דלא יודעים חומר האסור וע"כ לא מחמירין אצלם היום דליהוי כעכו"ם דכן כמבואר בשו"ת בנין ציון המבואר לעיל, אלא שהוא דחה סברא זו דמלבד שלדינא לא קיי"ל כהבנין ציון ואין אנו סומכין לכתחילה כלל על מחלל שבת בפרהסיא, ודינו כגוי ליין ושאר דברים, בנידון דידן לכו"ע יש לאסור שאין להאמינו, ובדאי לענין השגחה שעיקרו תלוי ביר"ש, ומי שלא ירא לחומר חילול שבת פשיטא ופשיטא שאינו ירא לכל מיני שאלות מצויות המתעוררים במטבח ובקלות דעתו יכשיר הכל, ואדרבה בזה"ז צריך זהירות יתר, ואפילו שומר שבת ושומר מצוות אם אינו ירא שמים אין לקבלו, שנאמנותו רק מפני יראת שמים אבל בלאו הכי קל לו להעלים עין מהמליחה ומאיסור בשר שנתעלם מן העין או משאר איסורים. וכן בבתי חרושת יש במוצרים כמה וכמה מרכיבים ורק ירא שמים שמפחד מחומר העונש אם אוכלים על ידו איסור ראוי לקבלו כמשגיה, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יור"ד ח"ב סי' מ"ג) שהחמיר באדם שאינו שומר תורה ומצוות דאין מחזיקין אותו לנאמן באיסורים הגם שהוא אינו משקר, שבעצם אין לאדם זה נאמנות כיון שהוא מחלל שבת בפרהסיא, וכתב שידיעת בני העיר את האיש לאינו משקר ודאי לא שייך שידעו בידיעה ברורה, דאף שאמר כמה פעמים שאין לו בשר שנשחט תוך שלושה ימים ודאי זה מפני שידוע שכבו' מקפיד בכך ולכן טוב עתה לומר כן, אבל לכשיזדמן שאין לו צורך להגיד האמת אפשר שישקר כגון שימכור נבלה במקום כשר כשיודע שלא יהיה ניתן לברר את זה, וכבר ידוע הרבה מעשים באנשים שהחזיקום לנאמנים ולבסוף נודע שמכרו בשר נבלה, ומה שהוא סוגר את חנותו בשבת, זה אינו כלום, כיון שידוע לכל שאינו שומר שבת³.

ז. מינוי אשה למשגיחת כשרות

האם אשה נאמנת להתמנות כמשגיחת כשרות? בגמ' בעירובין (נ"ט) איתא אפי' עבד אפי' אשה נאמנית לומר עד כאן תחום שבת, שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל, ובגמרא שם ביארו דהיינו משום דתחומין דרבנן, ומשמע דאי הוי דאורייתא אין הנשים נאמנות, והקשו התוס' הרי התורה האמינה את הנדה בספירת שבעה נקיים וכדילפינן מוספרה לה, וגם מעשים בכל יום שאנו סומכים על הנשים בהפרשת חלה ובהפרשת תרומות ומעשרות וניקור הגיד והחלב כמבואר בפרק המדיר (כתובות ע"ב), והיאך אנו סומכים עליהם במידי דאורייתא אחר שבגמרא אמרו האמינוהו רבנן בדרבנן דמשמע דבמילי דאורייתא אינן נאמנות. ולכן כתבו התוס' שם דכל שהדבר בידה לעשותו אשה נאמנת גם במילי דאורייתא, ומש"ה נאמנות לומר שהפרישו חלה או שספרה שבעה נקיים, ובאופן שבידה לתקן האשה נאמנת גם היכא דאיתחזק איסורא כמו בנדה שבידה לטבול.

ובנוגע לבדיקת חמץ אם יש נאמנות לאשה מבואר בסי' תל"ז (סעיף ד') בית שהוחזק שלא בדקוהו המשכיר, ואמרו אשה או עבד או קטן אנו בדקנוהו, נאמנית, אלא דנחלקו באיזה אופן, דעת החק יעקב שם שמיידי שאין אנו יודעין בודאי אם יש שם חמץ, ודעת הא"ר דאף ביש ודאי חמץ נאמנים. וכתבו התוס' בפסחים דרק משום דהחוב בדיקה מדרבנן נאמנת, אבל אילו היה מן התורה לא היו

3. הערת העורך: לצערנו הרב ידועים מקרים בהם אנשים "יראי שמים" ושומרי שבת כהלכתה רימו והאכילו נבלות וטריפות ולעומת זאת יש אנשים שאינם שומרי שבת וכשרות אך מקפידים עד מאוד שלא לשנות מהאמת ולכבד את שומרי הכשרות ואת אורח חייהם ולא להכשיל שומרי מצוות וכשרות בדברים שפוגעים באמנותם וברגשותיהם. כמו"כ, כל ועדת כשרות ואפילו המקפידה ביותר סומכת על עדותם של אנשים נאמנים במפעלים הן יהודים והן לא יהודים הן בארץ והן בחו"ל. כמוכן אחד מהכישורים הנחוצים למפקחי כשרות ולרבנים זה לדעת להבחין בין אנשים נאמנים שניתן לסמוך על עדותם ודבריהם ובין כאלו שאסור להאמין לדבריהם כלל וכלל.

נאמנות, אפילו דנאמנות על ניקור וכי"ב דהוא דאורייתא, אבל בבדיקת חמץ אינן נאמנות משום דהן עצלניות.

ולכאורה מכאן דכל שיש בו משום עבודה קשה ורבה הרי שאי הוי דאורייתא לא סמכינן על נשים, ואם כן בהשגחה על כשרות דצריך עבודה רבה ויגיעה גדולה להתרוצץ ולבדוק בתדירות, אפשר דנכנס לכהאי גוונא דבדיקת חמץ, ואי מיירי בהשגחה על ענינים שנוגעים לדאורייתא אפשר דאינה נאמנת.

אלא דכבר כתב בערוך השלחן (סימן תל"ז סעי' ז') וז"ל והאידינא נשי דידן בודקות יותר בטוב ומחטטין אחר משהו חמץ ורוחצין ומנקין כל המקומות ומדקדקות יותר מאנשים, ובשור"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן רי"ד) גם כתב דבזמננו נשתנה המצב וישראל קדושים הם ונשים צדקניות וגוררות מהכתלים ומנקין היטב לפני הבדיקה וטורחות במצוה זו הרבה יותר מכפי הדין וכי'. ולכן כתב דבנשים דידן מועיל שתהיה שליח לכתחילה לבדוק רק שיסביר לה היטב מה חובת הבדיקה כי אולי חושבת שאין צריך בדיקה מדוקדקת, כיון שעבדה כל הזמן, ולכן יש לה נאמנות בבדיקת חמץ.

וכן בשור"ת אגרות משה (יור"ד ח"ב סי' מ"ד) דן באלמנה אשת תלמיד חכם אשר היה משגיח על כשרות ונשארה בלא כלום, ובאשר היא אשה יראת ה' אשר יש לסמוך עליה שהיא תהיה במקום בעלה להשגיח ויהיה לה פרנסה עבודה ועבור בניה, ומסיק דמעיקר הדין מצד נאמנות אין שום חשש היות ומוחזקת האשה לאשה כשרה, אבל מצד אחר אין למנות עפ"י מה שכתב הרמב"ם (בפ"א מהלכות מלכים ה"ה) וכן כל משימות שבישראל אין ממנים אלא איש, ומסתבר שהשגחה על כשרות הוא מינוי, וראי' לזה מגמ' קידושין (ע"ו) במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו, ופירש"י ממונה על המדות, והוא ממש כמו השגחה על כשרות דמה לנו כשרות המשקלות והמדות לכשרות איסורי מאכל⁴.

יסודו של האגרות משה הוא מהך דעירובין המבואר דבאיתחזק איסורא נאמנת כשהוא בידה בעיני דרבנן, ומזה ילפינן דבדבר דלא איתחזק איסורא נאמנת אפי' בדבר מן התורה ואפי' כשאין בידה, ולכן לענין השגחה בכשרות המפעל כיון דהכשרות במפעל נקרא לא איתחזק איסורא, דהרי אין הדבר ברור דיש במפעל זה דברים אסורים ואפי' כשבעל המפעל אינו נאמן על הכשרות ג"כ עדיין נקרא לא איתחזק איסורא, דאין לנו כאן שום חזקת איסור שיש דברים אסורים במפעל זה, וע"כ אפי' אי השגחה במפעל לא נקרא בידה, ג"כ היתה נאמנת, וכ"ש שכל ענין השגחה נקרא בידה שהרי הדבר מסור בידה לה להרשות להכניס דברים אסורים למפעל זה, ולכן כיון דהוה בידה נאמנת בכל ענין אפי' באיתחזק איסורא, א"כ כ"ש שנאמנת בלא איתחזק איסורא.

4. **הערת העורך:** משגיח וגם מפקח כשרות פועלים על פי הרב האחראי או מנהל מחלקת הכשרות וממילא אין זו שררה שהרי הם לא יכולים להחליט החלטות מעצמם אלא הם רק ממלאים הנחיות והוראות של הרב ומנהל מחלקת הכשרות והם אמורים לדווח על הנעשה במקום ולוודא שהנחיות הכשרות שנתנו ע"י הרבנים אכן נשמרות. לכן לגביהם לא נראה שיש כאן שררה.